

● مشخصات سوره

- اسامی: حجر (آیه ۸۰)، برخی: ربّما (آیه ۲)
- آمار: آیات: ۹۹، کلمات: ۶۵۸، حروف: ۲۸۸۱
- ترتیب:
- نزول: ۵۳، (برخی ۵۲)
- چینش: ۱۵ (بین سوره های ابراهیم(ع) و نحل)
- مکان نزول: مکه (برخی: بعضی آیات مدنی است: دقیق نیست)
- زمان نزول:
- سال ۳ یا ۴ بعد علنی شدن دعوت
- سال ۱۰ تا ۱۳ بعد رحلت جناب ابوطالب

« غرر آیات: ۹ - ۲۱ - ۴۹ و ۵۰ - ۸۷ - ۹۹

« خطوط کلی سوره:

« سنت الهی درباره امت ها

« آیات الهی و نظم جهان

« خلقت انس و ابلیس از گل و نار

« سرگذشت اقوام قبل

« آفرینش بحق عالم و تسلی حضرت

« ارتباط با سوره قبل: آیه اول با آیه آخر سوره قبل

« فضیلت تلاوت: روایات متعدد

● آیه شریفه ۱

﴿ تلک: از باب تعظیم (موکد: نکره بودن قرآن)
﴿ کتاب:

﴿ مفهوم: نوشتنی و مکتوب
﴿ مدلول: کتاب مکنون، لوح محفوظ

﴿ قرآن:

﴿ مفهوم: جمع شده متناسب الاجزاء خواندنی
﴿ مبین: روشن، روشنگر

● آیه شریفه ۲

- ﴿ تناسب: زمینه ساز آیات بعد (۶) ﴾
- ﴿ «رَبِّمَا»: «رَبِّ» و «مَا»: چه بسا ﴾
- ﴿ «يُودَّ»: جمع «وَدَّ» و «لَو»: آرزوی خام ﴾
- ﴿ «مُسلمين»: اصل اسلام نه دین اسلام ﴾
- ﴿ پاسخ خداوند:

﴿ اقرار دنیوی به ذنب: نعمت

﴿ اقرار اخروی به ذنب: نعمت

● آیه شریفه ۳

﴿ تناسب: این نادمان آتی را رها کن
﴿ «ذرهم»:

﴿ اصل: دعوت همگانی به هدایت
﴿ واکنش به عدم پذیرش: رهاسازی
﴿ حقیقت رهاسازی: شقاوت رهاشده

﴿ یاأكلوا و ...:

﴿ أكل و تمتّع: مطلق و عام
﴿ شباهت مشرکان به حیوانات: در حقیقت و صفات

﴿ يُلْهِمُهُمُ الْأَمْلَ:

﴿ لهو: بازی با چیزی و غفلت از غیر آن

﴿ أمل: آرزو (غالبا در غیرمحتمل)

﴿ انواع آرزو: صادق، کاذب

﴿ فسوف يعلمون:

﴿ مدلول: تبیین چرایی رها کردن

﴿ عدم نسخ آیه با آیات جهاد

﴿ یاد مرگ: عامل پویایی ناشی از هدفمندی

● آیات شریفه ۴-۵

«تناسب: چرا اینها نمی میرند؟ مشخص بودن أجل

«أهلکنا»: هلاک: نابودی و تلف

«أجل داشتن امم:

«مفروض: حیات اجتماعی جوامع

«آیه مؤید: یونس ۴۹

«چرایی عدم تعجیل:

«عواقب عذاب فوری

«موارد خاص: «سریع العقاب»

● آیه شریفه ۶

﴿ تناسب: نتیجه آیه ۳: استهزاء

﴿ انواع تحقیر:

﴿ مجنون: حجر ۶

﴿ ساحر: یونس ۲

﴿ شاعر: طور ۳۰

﴿ ابعاد تحقیر:﴾

﴿ «یا أيها الذی»: نبی نیستی

﴿ «نُزِّلَ»: مجهول: فرستنده نامعلوم است

﴿ «علیه»: کاربرد غایب برای تحقیر

﴿ «الذّکر»: ذکر مردود است و تو کاذبی

﴿ «انّک لمجنون»: تاکید: «إِنَّ»، «لَ»، «مجنون»

﴿ «إن کنت من الصادقین»: آیه بعد: کاذبی

« سابقه استهزاء رسل: ذاریات ۵۲

« مدلول: نفی نبوت و انکار وحی:

« جهل علمی: ناآگاهی

« جهل عملی: انکار عالمانه

« ریشه استهزاء: معرفت شناسی مادی

« دفاع خداوند از حضرت (ص)

● آیات شریفه ۷-۸

﴿ تناسب: استدلال ادعای آیه قبل
﴿ «لَوْ مَا»: حاوی ترغیب و تحریض
﴿ بهانه ها:

﴿ رسول باید فرشته باشد
﴿ چرا فرشته محسوسی بر او نازل نمی شود؟
﴿ چرا فرشته ای او را همراهی نمی کند؟
﴿ چرا فرشته بر ما نازل نمی شود؟
﴿ خدا و ملائک را برایمان ظاهر کن

‹ ریشه بهانه:

- ‹ انسان مادی با آسمان ارتباط ندارد
- ‹ ملک، اله و واسطه خدا و خلق است
- ‹ مدعی خلاف اینها باید شاهد ملک بیاورد

‹ «بالحق»:

- ‹ نزول ملک برای هدف حق نه بازی و بهانه
- ‹ مهبط نزول ملک دل پاک است، نه دل شما
- ‹ پاک بودن نفس وجود و عملکرد ملک
- ‹ بطلان نزول ملک بدون ایمان مخاطب و گرنه عذاب

● آیه شریفه ۹

﴿ مقدمه:﴾

- ﴿ تناسب: نقد گفتار مشرکان در آیه ۶
- ﴿ مهمترین دلیل نقلی عدم تحریف: آیه حفظ
- ﴿ تأکيدات:

- ﴿ حروف تاکید: «إِنَّ»، «لَ»
- ﴿ اسمیه بودن جمله: تأکید بر استمرار
- ﴿ تقدیم «له» بر «لحافظون»: افاده حصر و تأکید
- ﴿ حافظ: صفت مشبهه درباره خداوند

«اَنَا»: چرایی استعمال ضمیر جمع

«نزلنا»: مراحل:

« شکل گیری وحی

« نزول و تلقی وحی

« نگهداری نزد حضرت (ص)

« ابلاغ و املاء به مردم

« وصول مردم و بقاء در جامعه:

« اظهار غیب برای رسول توسط خداوند

« نگهداری وحی و حضرت از پس و پیش

« بین بودن آنچه به مردم رسیده

« آزادی مردم در رد یا قبول مطلب

«الذکر»:

«مدلول: قرآن نه حضرت:

- «سیاق و سباق آیات
- «ال» در «الذکر»: ال عهد ذکری
- عدم صدق «نزلنا» درباره حضرت
- عدم حفظ ابدی حضرت

«جایگاه ذکر: مهمترین دلیل نبوت حضرت

- اشکال: کفایت شناخت یهود و نصاری
- پاسخ: تحریف و انکار واکنش یهود و نصاری

﴿ راز حفظ انحصاری: ﴾

﴿ توجه به اصل هماهنگی ادیان

﴿ اختصاصات قرآن:

﴿ اعجاز تک تک الفاظ

﴿ تضمین حفظ الفاظ:

﴿ اعجاز یک جانبه

﴿ اعجاز دوجانبه

﴿ نفی وقوع نسخ

﴿لحافظون﴾:

﴿نوع حفظ:

﴿تشریعی: منتفی

﴿تکوینی: «عن الله» نه «على الله»

﴿متعلق حفظ:

﴿در قبال تغییر، زیاده، نقصان

﴿در قبال فنا و نابودی تا قیامت

﴿در قبال منطق های مضل ضد قرآن

﴿چرایی حفظ: اقتضای خاتمیت و اکملیت

﴿ ادله حفظ: ﴾

﴿ عقلی: ﴾

﴿ ضرورت حفظ تا قیامت: ﴾

﴿ انسان تنها موجود مختار

﴿ مکلف بودن موجود مختار

﴿ ادای تکلیف در گرو علم

﴿ لازمه علم: ارسال رسل

﴿ آخرین رسول: همگانی و همیشگی

﴿ فقدان آن: بقاء حجت بر خداوند

﴿ پیوند حفظ و اعجاز: ﴾

﴿ فقدان اختلاف: فقدان کاستی

﴿ آیات تحدی:

﴿ اشکال: توان اتیان مشابه محذوفات

﴿ پاسخ: عدم وجود احتمال اتیان

﴿ نقلی:﴾

﴿ آیات قرآن:﴾

﴿ آیه حفظ

﴿ آیه نفی باطل:

﴿ «عزیز»: مصون از تحریف و نفوذناپذیر

﴿ اطلاق حفظ در همه زمان ها

﴿ «ال» در «الباطل»: استغراق

﴿ قیود «حکیم» و «حمید»

﴿ آیه اطفاء نور الهی

﴿ آیه رصد الهی

﴿ روایات:

﴿ مصادیق:

﴿ حدیث ثقلین

﴿ روایات عرض بر قرآن:

﴿ در فرض تعارض احادیث

﴿ به صورت مطلق

﴿ سایر روایات

﴿ نحوه استفاده:

﴿ ضرورت مصونیت قرآن برای محوریت

﴿ رد احادیث دال بر تحریف

﴿ شواهد تاریخی:﴾

﴿ اهتمام حضرت و صحابه:

﴿ شوق حضرت هنگام نزول

﴿ وجود حفاظ، قراء، کتاب

﴿ اهتمام مسلمین حتی نسبت به حروف

﴿ مخالفت با افزودن حکم رجم

﴿ جلوگیری از حذف «و»:

﴿ توبه ۳۴: زراندوزی بنی امیه

﴿ توبه ۱۰۰: انحصارطلبی مهاجران

﴿ شبهات آیه:

﴿ مدلول: اصل قرآن: پاسخ:

﴿ قرآن موجود: کتاب هدایت

﴿ عدم احتمال تحریف اصل قرآن

﴿ عرض روایات بر قرآن موجود

﴿ دلالت بر سور قبل: پاسخ:

﴿ ذکر: کل قرآن

﴿ عدم توجیه انحصار

﴿ تحریف کتب قبل: ﴾

﴿ عدم بطلان تمام محتوای تورات و انجیل: ﴾

﴿ هدایت با عمل به باقیمانده کتب

﴿ کفر منکر حکم قصاص تورات

﴿ تأیید کتب نسبت به حضرت(ص)

﴿ عدم تضمین حفظ تورات و انجیل از سوی خداوند

﴿ معجزه نبودن اصل، محتوا و الفاظ تورات و انجیل

﴿ تصریح آیات قرآن بر تحریف تورات و انجیل

﴿ تصریح تورات و انجیل به موقت و نسخ پذیر بودنشان

﴿ جایگاه خاص قرآن:

﴿ بقاء تا قیامت برای هدایت بشر

﴿ رفع تحریف موجود در کتب قبل(مصدق، مهیمن)

« عملکرد دشمن ناظر به قرآن:

« نسخ:

- « پاک کردن اصل مطلب نیست، ناظر به محتواست
- « خدا بهترین را نازل می کند و حذف آن معنی ندارد
- « قرآن مخلوق است و خلق، تغییر ندارد
- « ناسخ فقط خداوند است نه غیر خدا

« معارضه با تحدی قرآن:

- « مضحکه شدن آورده ها در پاسخ تحدی
- « عدم توفیق در استدلال موازی قرآن

« تحریف:

- « پیشنهاد تغییر به حضرت و پاسخ رد ایشان
- « عدم موفقیت در انواع تحریف

﴿ شبهات:﴾

﴿ اختلاف قرائات:﴾

﴿ حجیت کلیه قرائات با تأیید معصوم(ع)

﴿ طبیعی بودن اختلاف در تلفظ و معنی

﴿ ناسازگاری سیاقی:﴾

﴿ امکان معترضه بودن جمله

﴿ امکان وجود دستور خاص مبتنی بر اقتضائات

﴿ جمع توسط غیر معصوم:﴾

﴿ ادعای بی دلیل و خرافی

﴿ جمع آوری قرآن توسط حضرت(ص)

« وجود دور در حفظ:

« طرح ادع بدون دلیل

« دلالت بر ادعای زیاده که مدعی ندارد

« ظنی بودن دلالت:

« عدم انحصار دلیل حفظ به آیات

« عدم منافات دلالت ظنی با قطع و حجیت

« رد قرآن امیرالمومنین(ع):

« جمع آوری در زمان حضرت(ص)

« عدم سکوت حضرت(ع) در قبال اصول

« عدم احتجاج به این ادعا توسط معصوم(ع)

﴿ روایات تحریف:﴾

- ﴿ تحریف قرآن: بطلان روایات
- ﴿ ضعف روایات مورد ادعا
- ﴿ توضیحی بودن برخی روایات
- ﴿ مخالفت روایات با قرآن

﴿ روایات شباهت امم:﴾

- ﴿ عدم دلالت بر شباهت عینی
- ﴿ تحقق مدلول روایت به صورت خاص

● آیات شریفه ۱۱-۱۰

﴿ تناسب: تسلی از استهزاء کفار

﴿ لقد ارسلنا: اشاره به سنت ارسال رسل

﴿ شیّع:

﴿ مفهوم: جمع شیعه:

﴿ گروهی متفق در پیروی از سنت واحد

﴿ شیوع دهندگان فکر یک رهبر

﴿ مشایعت و متابعت از یک پیشوا

﴿ مدلول: اقوام گذشته متفق و همراه

﴿ یستهزئون:﴾

﴿ عمومیت استهزاء

﴿ چرایی استهزاء:

﴿ شکستن حرمت انبیاء

﴿ پوشاندن فقدان منطق

﴿ مرجع «ه»: رسول (تقدیم: مفید حصر)

﴿ هدف آیه: تسلی:

﴿ مستقیم برای حضرت(ص)

﴿ غیرمستقیم برای امت

● آیات شریفه ۱۲-۱۳

« تناسب: نفوذ قرآن در ادامه تحریف ناپذیری

« آیه شریفه ۱۲:

« فسلکه:

« سلک: نفوذ:

« لازم: وارد شدن

« متعدی: وارد کردن

« نزول قرآن:

« عملکرد حضرت (ص): ابلاغ کامل

« واکنش:

« قلب سلیم (قبول)

« قلب سقیم (انکار)

﴿ مرجع ضمیر:

﴿ فخر رازی: نسلکه: استهزاء، به: ذکر

﴿ اولی: هر دو به ذکر:

﴿ سیاق آیات قبل

﴿ بازگشت دو ضمیر متوالی به مرجع واحد

﴿ بازگشت ضمیر به مرجع قریب

﴿ نمونه مشابه: شعراء ۲۰۱-۱۹۲

﴿ مجرمین: تعلیق حکم بر وصف

﴿ آیه شریفه ۱۳:

﴿ لا یومنون به: اختیاری بودن ایمان

﴿ سنت الاولین:

﴿ سنت خداوند در قبال پیشینیان

﴿ سنت پیشینیان در قبال انبیاء: اولی

● آیات شریفه ۱۴-۱۵

« تناسب: انکار مطلق کفار نسبت به معجزات
« آیه شریفه ۱۴:

« سماء: چرایی مثال؟

« مطالبه کفار

« عظمت این معجزه

« فظلوا فیه یعرجون:

« ظل: دوام فعل روزانه

« یعرجون: بالا رفتن و صعود

« آیه شریفه ۱۵:

« درخواست کفار: معجزه حسی

« واکنش کفار:

« چشم بندی و غیر واقعی است

« سحر شده ایم

● آیه شریفه ۱۶

﴿ تناسب: رد طلب کفار و بیان آیات خویش

﴿ آیه شریفه ۱۶:

﴿ سماء:

﴿ مفهوم: فضای بالای سر

﴿ مصادیق قرآنی:

﴿ ظاهری:

﴿ هفت تا: اولی مکشوف و بقیه پنهان

﴿ ستارگان در آن واقع شده اند

﴿ معنوی: آیات:

- ﴿ اظهار ملکوت آنها به حضرت ابراهیم(ع)
- ﴿ مشوق تأمل در ملکوت آنها
- ﴿ دال بر علم خداوند به ملکوت آنها
- ﴿ دال بر نزول ملائک از آنها

﴿ بروجا:

- ﴿ معنای لغوی: ظهور و بروز
- ﴿ سایر اسامی: مصباح، سراج
- ﴿ محل قرارگیری: آسمان ظاهر محسوس
- ﴿ کارکرد: زینت، هدایت

● آیات شریفه ۱۷-۱۸

« تناسب: مرتبط با آیه حفظ در مرحله انتقال
حفظناها:

« مصداق: ابلیس و سایر شیاطین

« آسمان مد نظر: سماء ظاهری مزین به کواکب

« نسبت اجنه و هدایت:

« همه مخاطب قرآن و هدایتند

« برخی بر عاصیان تنزل دارند

« اخذ وحی و مزج با کذب توسط برخی

« هدف برخی از ایشان از وحی: ایجاد جدال

« شرفیابی برخی خدمت ائمه (ع)

« مدلول: جلوگیری از آگاهی شیاطین از اسرار آسمان

﴿ استرق:﴾

﴿ مفهوم: خبرگیری پنهانی

﴿ مدلول:

﴿ ناصحیح: تعقیب پس از استراق

﴿ صحیح: تعقیب پیش از استراق

﴿ روند محدودیت:

﴿ تا آسمان چهارم

﴿ کل آسمان

◁ شهاب:

◁ مفهوم: شعله برآمده از آتش یا رخ داده در جو

◁ ماهیت:

◁ مجاز:

◁ تماثل متعدد قرآنی

◁ عدم منافات با وحی

◁ حقیقت:

◁ آیات دال بر حقیقت اعمال

◁ وجود مراحل مختلف وحی

● آیه شریفه ۱۹

﴿ تناسب: ذکر نعمت زمینی بعد از آسمانی

﴿ مددناها: گستردن زمین:

﴿ علامت عظمت الهی

﴿ عدم منافات با کروییت

﴿ القینا فیها رواسی:

﴿ فیها: مرجع «ها»: ارض

﴿ رواسی: جمع راسیه: ثابت

﴿ مدلول: جعل کوه(میخ) برای ثبات زمین

﴿ موزون:

﴿ مفهوم: به اندازه و هماهنگ

﴿ مدلول: آفرینش متوازن برای حیات

● آیه شریفه ۲۰

﴿ تناسب: اشاره به خاص بعد از عام آیه قبل

﴿ معایش:

﴿ جمع معیشت: ابزار زندگی

﴿ تقدیم «لکم» بر معایش: حصر

﴿ اطلاق معایش: فراگیری همه جانبه

﴿ من لستم...:﴾

﴿ محدوده «مَن»: طفل، پیر، حیوان...﴾

﴿ معطوف علیه «مَن»:﴾

﴿ «معایش»﴾

﴿ «لکم»: اولی﴾

﴿ مدلول: نفی رازقیت:﴾

﴿ فرمود: رازقید و نمی دهید﴾

﴿ فرمود: اصلا رازق نیستید﴾

● آیه شریفه ۲۱

﴿ مقدمه:﴾

﴿ تناسب: اتصال آیات قبل و بعد

﴿ اهمیت آیه: جزء غرر در کل قرآن

﴿ اطلاق آیه:

﴿ «شی»: نکره در سیاق نفی

﴿ «خزائن»: تعدد خزائن هر شی

﴿ «عندنا»: ضمیر جمع: عظمت، استخدام وسایل

﴿ خزائنه:﴾

﴿ جمع خزانه: محل حفظ مقدرات عالم

﴿ گستره خزائن: مادی و معنوی

﴿ جمع آیات: بقاء ابدی خزائن الهی

﴿ ما ننزله...:﴾

﴿ انواع نزول:﴾

﴿ از مکان بالا: مثل باران

﴿ از مقام بالا: مثل آهن

﴿ نحوه نزول: تجافی، تجلی

﴿ مدلول: عدم انفکاک ویژگی وجودی و کیفیت خلق

● آیه شریفه ۲۲

﴿ تناسب: استدلال به ظواهر باد و ...

﴿ «ارسلنا»:

﴿ اسناد حرکت ابرها به خود

﴿ وجود نظام علی معلولی مقهور خداوند

﴿ «الرياح»:

﴿ انواع باد:

﴿ لاقِح: ابر، گیاه و ...

﴿ عقیم: برای عذاب

﴿ مصادیق باد موثر: صبا، دَبُور، جنوب، شمال

«لواقح»:

- فقط یک بار در قرآن به کار رفته
- مفهوم: جمع لاقحه: ابر باردار یا باردارکننده
- کارکرد باد لاقح:

- تولید ابر
- باردار کردن ابر
- جابجایی ابر به محل بارش
- باردارسازی گیاه و درخت

متعلق بارداری:

- فقط ابر
- ابر، گیاه، درخت

﴿ «ماءا»: کیفیت باران: «من خلاله»

﴿ «فاسقینا کموه»:

﴿ نوع عنایت خداوند:

﴿ ساقی

﴿ مُسْقِی

﴿ نحوه اسقاء:

﴿ روی زمین

﴿ چشمه زیرزمینی

﴿ برف و یخ

● آیه شریفه ۲۳

﴿ تناسب: اشاره به جریان کلی حیات
﴿ محتوا:

﴿ انحصار احیاء و اماته به خداوند:

﴿ «انَّ»

﴿ «لَ»

﴿ «نحن»

﴿ معنای وارث بودن خداوند: مالکیت مطلق

● آیه شریفه ۲۴

﴿ تناسب: علم مطلق به گذشتگان و آیندگان
﴿ تاکید بر علم و احاطه: «لَ»، «قد»، تکرار «علمنا»
﴿ «علمنا»: بیان علم به عنوان شرط ضروری
﴿ مفهوم:

﴿ مستقدم: پیش افتاده

﴿ مستأخر: پس افتاده

﴿ مصداق:

﴿ مستقدم: پیشگامان در آفرینش

﴿ مستأخر: متاخران در آفرینش

● آیه شریفه ۲۵

﴿ تناسب: معاد شرط عدم لغویت

﴿ تغییر خطاب: نفی معاد توسط مشرکان

﴿ حصر حشر برای خداوند

﴿ «أَنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ»:

﴿ حکمت: ضرورت معاد

﴿ علم: ضرورت رسیدگی

● آیه شریفه ۲۶

«تناسب: اشاره به نشئه دنیا و آغاز آن
«خلقنا»:

«اشاره مجدد به موضوع: اهمیت خلقت
«جنبه های انسان:

«طبیعی: بدن

«الهی: روح

«فرضیه های تحول انواع:

«تکامل تدریجی

«تکامل دفعی

﴿ صلصال: ﴾

﴿ مفهوم: برآمدن صدا از چیزی خشک

﴿ مواد آفرینش انسان:

﴿ از خاک

﴿ از آب

﴿ از گِل: خالص، سیاه بدبو، پخته شده

﴿ حمأ مسنون:

﴿ حمأ: گِل سیاه بدبو

﴿ مسنون: متغیر

● آیه شریفه ۲۷

﴿ تناسب: ادامه بحث خلقت (خلقت جن)

﴿ مفاهیم:

﴿ جانّ: با جن یکسان است

﴿ سَموم: باد گرم سوزان کشنده

﴿ جانّ:

﴿ مخلوق از شعله آتش کشنده

﴿ تبدیل از «نار السموم» به «مارج من نار»

﴿ مکلف بودن مثل انسان

﴿ دلیل ذکر؟ تنبه به وجود و تلاش اجنه

● آیه شریفه ۲۸

﴿ تناسب: ادامه بحث خلقت (تکلم با ملائک)

﴿ «قال»: التفات از متکلم مع الغیر به وحده

﴿ «و اذ قال...»: تذکر به حضرت و مومنان

﴿ تعبیر ناظر به خلقت:

﴿ خالق: حال و آینده

﴿ خلقت، نخلق: گذشته و حال

﴿ برتری انسان عابد بر ملک و جن

● آیه شریفه ۲۹

﴿ تناسب: ادامه بحث خلقت (نفخ روح و سجده ملائک)
﴿ سویتّه:

﴿ مفهوم: برقراری تعادل حکیمانه
﴿ انواع تسویه:

﴿ عام: کلیه موجودات
﴿ خاص: مخصوص انسان

﴿ نفختُ:

﴿ نفخ روح: همگانی، تاییدی
﴿ اضافه تشریفی روح به خداوند

﴿ فقعوأ...: مسجود: انسان کامل

● آیات شریفه ۳۱-۳۰

« تناسب: ادامه بحث خلقت (اطاعت ملائک و عصیان ابلیس)
« فسجد...:

« همگانی بودن سجده: «ال»، «کلهم»، «اجمعون»

« معیت جمعی در سجده: «اجمعوم»

« انواع سجده:

« عبادی: منتفی

« تکریم: به امر خداوند

« ابلیس:

« مفهوم: عربی از ابلاس، غیر عربی

« «الا ابلیس»: استثنای منقطع

« «ابی»: امتناع شدید

● آیات شریفه ۳۲-۳۳

«تناسب: ادامه بحث خلقت (سوال و جواب خداوند و ابلیس)
«قال یا...»: خطاب مستقیم الهی:

«از باب تعظیم

«از باب توبیخ: این مد نظر است

«لم اکن...»: مشکل ابلیس مبنایی است

«افشاء چهره ابلیس:

«سابقه اعتقادی و انگیزشی ابلیس

«دستور سجده عامل افشاء سر ابلیس

«ریشه عدم سجده: برتری طلبی ابلیس

● آیات شریفه ۳۴-۳۵

﴿ تناسب: ادامه بحث خلقت (اخراج ابلیس)
﴿ «فاخرج...»:

﴿ «منها»: جمع ملائک و مقام قرب الهی

﴿ رجیم: مرجوم (رانده شده)

﴿ مدلول: اشاره به دلیل «فاخرج»

﴿ «إِنَّ عَلَیْكَ...»:

﴿ بیان جمله «فانک رجیم»

﴿ لعنه:﴾

﴿ مفهوم: دوری از رحمت الهی

﴿ نوع: فراگیری دائمی

﴿ تفاوت:﴾

﴿ «اللعه»: تناسب با «ال» در «انس» و «جان»

﴿ «لعتی»: تناسب با «خلقتُ بیدی»

﴿ «الی یوم الدین»:﴾

﴿ تا ابتدای قیامت

﴿ ابدی و شامل قیامت

﴿ تا قیامت و تحت تاثیر عذاب آن

﴿ اتمام با قیامت به خاطر اتمام وسوسه

● آیه شریفه ۳۶

﴿ تناسب: ادامه گفتگو(درخواست مهلت ابلیس)
﴿ «فأنظرنی»:

- ﴿ مفهوم انظار: مهلت دهی
- ﴿ «ف»: دلالت بر تفریع درخواست بر اخراج
- ﴿ مشمولان مهلت: ابلیس و ذریه وی
- ﴿ متعلق عداوت ابلیس: انسانیت
- ﴿ چرایی مهلت خواهی: مشاهده لعن دائمی
- ﴿ خواسته مرموز مردود شیطان: عمر ابدی
- ﴿ چرایی ندا با «ربّ»: در مقام درخواست

● آیات شریفه ۳۸-۳۷

﴿ تناسب: ادامه گفتگو(پذیرش مقید درخواست)

﴿ يوم الوقت...:

﴿ نظرات مفسران:

﴿ زمخشری: يوم الدين، يوم يبعثون، يوم الوقت...: یکی

﴿ فخر رازی: وقت معلوم:

﴿ نفخه اولی: وقت مرگ همگانی

﴿ همان يوم يبعثون است

﴿ روزی که خدا می داند ولی قیامت نیست

« علامه طباطبائی: نکات:

- « تفاوت يوم يبعثون با يوم الوقت المعلوم
- « علم وقت معلوم نزد خداست
- « علم شیطان به حضور تا زمان آخرین بشر
- « تأیید مشروط نفخه اولی

« علامه جوادی: ظهور:

- « استدلال: ارتقاء عقلی و عملی بشر
- « اشکال: بقاء تکلیف:

« پاسخ:

- « عدم تلازم تکلیف و عصیان
- « عدم تلازم وسوسه و ابلیس

﴿ جمع بندی اقوال:﴾

﴿ قطعیت زنده نبودن ابلیس تا قیامت

﴿ مشخص بودن وقت معلوم برای خداوند

﴿ قطعیت عمر دراز شیطان با هر احتمال

﴿ رد مرگ ابلیس:﴾

﴿ آیات دال بر زمان حضور وی

﴿ آیات دال بر امر به استعاذه

● آیات شریفه ۳۹-۴۰

«تناسب: ادامه گفتگو(تهدید شیطان)
«لازیننَّ»:

«حذف مفعول: دلالت بر اطلاق تزئین
«انواع تزئین:

«حدوثی: در مقام ایجاد علقه

«بقایی: در مقام تثبیت علقه

«نسبت تزئین و اغواء: زمینه سازی

«تزئین خداوند در مقابل تزئین شیطان

﴿ لا غوینهم ﴾:

﴿ اقرار شیطان به ریشه مهلت خواهی

﴿ بما اغویتنی:

﴿ «ب»: قسم: اغواء شیطان توسط خداوند

﴿ «ب»: سببیت:

﴿ عدم سوگند به اغواء و اضلال

﴿ توبیخ، رجم و لعن ابلیس توسط خدا

﴿ عدم اغواء ابتدایی خداوند

﴿ معنای اغوای ابلیس: انتقال اثر غوایتش به دیگران

﴿ ماهیت ابلیس: کلب معلّم خداوند

﴿ «اجمعین»: نه گمراهی همگانی، نه جمعی

﴿ الا عبادک...:﴾

﴿ عدم استقلال ابلیس

﴿ عدم توان اغواء مخلصین

﴿ مخلص:

﴿ خالص شده خاص

﴿ عبودیت مقدمه اخلاص

● آیات شریفه ۴۱-۴۲

«تناسب: ادامه گفتگو(پاسخ خداوند به ادعای ابلیس)
«قال هذا...»

«عَلَى»: رد ادعای استقلال شیطان
«صراط مستقیم»:

«فاقد تخلف

«فاقد اختلاف

«پاسخ خداوند به شیطان:

«سلطه نداری مگر بر غاوین

«سلطه مستقل نداری

«اغوای تو کیفری است

﴿ انَّ عِبَادِي... ﴾

﴿ «عِبَادِي»: همه بندگان

﴿ «لِيس لَكَ...»:

﴿ ابليس سلطه اوليه ندارد

﴿ حوزه كارش تشريع است نه تكوين

﴿ «الغاوين»:

﴿ مصداق:

﴿ انتخاب ابليس با علم، عمد و اختيار

﴿ انتخاب ابليس با بداختيارى

﴿ انتساب گمراهى به خود فرد نه ابليس

● آیات شریفه ۴۳-۴۴

﴿ تناسب: ادامه گفتگو(وعید خداوند به اتباع ابلیس)
﴿ و انَّ جهنم...:﴾

﴿ «لموعدهم»: اسم مکان: وعده گاه

﴿ متعلّق وعید: ابلیس و پیروانش

﴿ اجمعین: اخص از اجمعین ۳۹:

﴿ اغوا نشده

﴿ اغوا شده تائب

﴿ اغوا شده غیرتائب: مد نظر

﴿ جواز تخلف از وعید الهی

﴿ لها سبعة...:﴾

﴿ «سبعة»: دال بر کثرت:

﴿ طبقات و درکات
﴿ معاصی با آثار متفاوت

﴿ «ابواب»: مدخل: گاهی:

﴿ سبب: ابواب رزق
﴿ نوع: ابواب خیر

﴿ «جزء مقسوم»:﴾

﴿ ویژگی برخی قسمتهای دوزخ
﴿ وجود نسبت بین عمل و جزا

● آیات شریفه ۴۵-۴۶

﴿ تناسب: مقابله جنت و جهنم

﴿ انَّ المتقين...:

﴿ متقین: در مقابل غاوین

﴿ مصداق:

﴿ فخر رازی: قائل به شهادتین

﴿ علامه: صاحب ملکه:

﴿ متقی صفت مشبهه نه اسم فاعل

﴿ آیات دال بر عذاب مجرم، ظالم و فاسق

﴿ جهنمی بودن مرتکبان برخی کبائر

﴿ جنات ﴾:

﴿ هشت در دارد

﴿ تعدد جنات

﴿ تنوع جنات

﴿ عیون ﴾:

﴿ فرق عیون دنیوی و اخروی

﴿ دلیل ذکر عیون بعد جنات

﴿ منشا بودن عیون برای انهار

﴿ ادخلوها...:﴾

﴿ بیان نحوه ورود پس از اصل ورود
﴿ فاعل «ادخلوا»:

﴿ خداوند: برای مخلصین

﴿ ملائک: برای متقین

﴿ «بسلام»: «ب» مصاحبت:

﴿ امنیت

﴿ سلامت

● آیات شریفه ۴۸-۴۷

﴿ تناسب: ادامه تبیین نعمتهای بهشتیان
﴿ غلّ:

- ﴿ مفهوم: نفوذ مخفیانه
- ﴿ بیان یکی دیگر از نعمتهای الهی
- ﴿ اهمیت موضوع: دعای مومنان در دنیا
- ﴿ متعلّق امر: متقین متوسط و ضعیف

﴿ اخوانا:﴾

﴿ جمله خبریه است نه انشائیہ

﴿ اخوت پس از نزع غل و اثر آن

﴿ احتمال وقوع نزاع بین متقین

﴿ تفاوت رابطه ایمانی و غیرایمانی

﴿ سُرُّر: چیزی که با شادمانی بر آن نشینند

﴿ متقابلین:

﴿ روبروی هم هستند و به هم پشت نمیکنند

﴿ در زیارت خداوند غیبت و پشت کردن ندارند

﴿ لا یمسهم... ﴾

﴿ نَصَب: خستگی و درماندگی

﴿ دلیل عدم خستگی: ثبات روح نه سکون آن

﴿ و ما هم... ﴾

﴿ انواع نعمت: جسمی و مادی، روحی و معنوی

﴿ شرط نعمت:

﴿ منفعت داشتن

﴿ مقرون به احترام و تعظیم

﴿ خالی بودن از ضرر و خطر

﴿ ابدی و دائمی بودن

﴿ جمع بندی نعمتهای هشتگانه بهشتیان

● آیات شریفه ۴۹-۵۰

«تناسب: جمع بندی آیات قبل درباره انذار و تبشیر
«عبادی»: مخلص، متقی، عاصی تائب، عاصی یاغی
تاکیدات در آیات: «أن»، «ضمیر»، «ال»
«غفور رحیم»:

«مبالغه، استمرار

«اصل بخشش، تکمیل بخشش

«تفاوت انذار و تبشیر: تصریح، کنایه

● آیات شریفه ۵۳-۵۱

«تناسب: بیان مصداق انذار و تبشیر بعد از تبیین کلی
«ضیف ابراهیم»:

«ضیف: اضافه شدن به میزبان
«مصداق: ملائک واردشده بر حضرت
«دلیل انتساب میهمانان صرفا به حضرت ابراهیم(ع)

«وجلون»:

«وَجَلَّ: ترس
«چرایی ترس: سرزده آمدن، نخوردن غذا

«غلام علیم:

«مصداق: حضرت اسحاق(ع)
«علیم: دانا به علوم الهی

● آیات شریفه ۵۴-۵۶

«تناسب: ادامه داستان: واکنش حضرت به بشارت

«قال ابشّرمونی...»:

«ابشّرمونی»: استفهام نه انکار

«ریشه سوال: علم به قدرت خدا، توجه به نظام علی

«فبم تبشّرون»: تکرار سوال از باب تعجب

«قالوا بشرنک...»:

«بالحق»: «ب» مصاحبت و همراهی

«فلا تکن»: امر عام و غیرمنافی با عصمت

«قانتین»: یأس شدید

﴿ قال و... ﴾:

﴿ کلام حضرت: یاس علامت گمراهی

﴿ ریشه یاس:

﴿ عدم اعتقاد به توحید

﴿ عدم اعتقاد به علم خدا

﴿ عدم اعتقاد به قدرت خدا

﴿ عدم اعتقاد به فیض خدا

● آیات شریفه ۵۷-۶۰

«تناسب: ادامه داستان: ماموریت دوم فرشتگان: انذار
«قال فما...»:

«خَطَب: مطلب مهم و باعظمت
«سوال حضرت: هدف اصلی ارسال ملائک
«قالوا انا...»:

«مجرمین: قوم در آیه بعد مشخص شد
«واکنش حضرت: جدال و شفاعت غیرموثر

«آل...»: استثنائات:

«آل لوط»: متصل یا منقطع؟ اولی: متصل

«آل امرأته»: متصل و استثناء از «لمنّجوهم»

«آل امرأته...»

«قدرنا»:

انواع تقدیر الهی: حکم الهی به امری، قدرت دهی

چرایی نسبت دهی تقدیر به ملائک

«غابرین»:

مفهوم: باقی مانده از چیزی

مصادق: باقی ماندن همسر حضرت در میان قوم

● آیات شریفه ۶۴-۶۱

«تناسب: ادامه داستان: ورود ملائک بر حضرت لوط

«منگرون»: احتمالات:

«جوانان زیبا در فضای منحرف

«نگرانی از آزار افراد ناشناس

«عدم شناخت قبیله و هدف مهمان

﴿ «یمترون»:

- ﴿ مفهوم: از مریه: شک
- ﴿ متعلّق شک: سخنان حضرت، قبح عملشان
- ﴿ پاسخ دهی ملائک به تردید قوم

﴿ «بالحق»:

- ﴿ «ب» مصاحبت
- ﴿ چرایی حق بودن عذاب:

- ﴿ حق بودن نظام آفرینش
- ﴿ عمل قوم: خلاف نظام آفرینش
- ﴿ باطل بودن عمل قوم

﴿ «لصادقون»: تاکید مجدد بر حق بودن عمل ملائک

● آیات شریفه ۶۵-۶۶

﴿ تناسب: ادامه داستان: دستور کوچ به حضرت
﴿ «فأسر باهلك...»:

﴿ «فأسر»: سیر دادن در شب(دستور اول)
﴿ «بقطع»: تکه و مقدار چیزی: سحرگاه
﴿ «واتبع»: حرکت در پی قافله(دستور دوم)
﴿ «لا يلتفت»:

﴿ ندیدن عذاب توسط مومن
﴿ عدم ترحم برای بستگان عاصی
﴿ برگشتن و جا ماندن در عذاب

﴿ وامضوا ﴾: گذر کردن و رفتن

﴿ حیث تومرون ﴾:

﴿ شام: محل خوش آب و هوا
﴿ روستایی به راهنمایی ملائک

﴿ «و قضینا...»:

﴿ «قضینا» + «الی»: وحی

﴿ «ذلک»: اشاره به دور برای تعظیم

﴿ «امر»: عذاب الهی

﴿ «دابر»: از دبر: پشت

﴿ «مقطوع»: برکندن ریشه و آثار

● آیات شریفه ۶۷-۷۱

«تناسب: ادامه داستان: بازگشت به آمدن قوم
«و جاء اهل...»:

«اهل المدینه»: کنایه از شیوع

«یستبشرون»: علامت وقاحت

«قال انّ هولاء...»:

«هولاء ضیفی»: استدلال عقلی

«تفضحون»: فضحیه: رسوا کردن

﴿ «واتقوا الله...» :﴾

﴿ استدلال نقلی حضرت

﴿ «لا تخزون»: خزی: دور ساختن، شرمندگی

﴿ جمع استدلال نقلی و عقلی: اتمام حجت

﴿ «قالوا اولم...» :﴾

﴿ پاسخ قوم به حضرت: قلب معروف و منکر

﴿ اثر شیوع گناه: جابجایی ارزشها

﴿ «قال هولاء...»: بناتی:

﴿ دختران نسبی حضرت

﴿ زنان و دختران قوم

● آیات شریفه ۷۲-۷۴

﴿ تناسب: ادامه داستان: بیان عذاب قوم
﴿ «لَعَمْرُک...»:

﴿ «لَعَمْرُک»:

﴿ عمارت: ضد خراب

﴿ عُمَر: زمان تعلق روح به بدن

﴿ عَمَر: هم معنای عمر برای قسم

﴿ قسم به جان حضرت (ص): بینه نه سوگند

﴿ «یعمهون»: عَمَه: تحیر، سرگردانی

﴿ فاخذتهم... ﴾:

﴿ «صیحه»: بانگ برداشتن، اینجا: عذاب

﴿ «مُشرقین»:

﴿ اشراق: روشن شدن

﴿ مُشرق: مُصبح (داخل شدن در وقت طلوع)

﴿ «فجعلنا...»:

﴿ «سجیل»: ترکیب سنگ و گِل

﴿ زمان عذاب: تابع مصلحت

﴿ عذابهای سه گانه: صیحه، زیر و رو کردن، سجیل

● آیات شریفه ۷۷-۷۵

﴿ تناسب: اشاره به نشانه شدن عذاب قوم لوط
﴿ «متوسمین»:

﴿ مفهوم: وسمه: نشانه، متوسم: نشانه و سیماشناس

﴿ مصداق متوسم: به نور الهی، به تجربه و عادت

﴿ «مقیم»:

﴿ سبیل مقیم: راه روشن برقرار

﴿ مدلول: بقاء آثار قوم لوط در کنار راه

﴿ «لآیه»: آیه خاص برای مومنان (آیات برای متوسمین)

● آیات شریفه ۷۸-۷۹

﴿ تناسب: عطف داستان عذابها بر هم

﴿ «و إن...»:

﴿ «إن»: مخفف إنَّ

﴿ «ایکه»: جنگل و مکان پردرخت و میوه

﴿ «اصحاب الایکه»: ساکنان ایکه

﴿فانتقمنا...﴾

﴿انتقام الهی:

﴿اصل انتقام خداوند از ظالمان

﴿نحوه انتقام: صاعقه ابر سیاه

﴿«إِنَّهُمْ»: هما:

﴿آثار قوم لوط

﴿آثار اصحاب الایکه

﴿انواع راه ها:

﴿سبیل مقیم: راه عادی پر تردد

﴿امام مبین: بزرگراه شفاف مقصدنما

● آیه شریفه ۸۴-۸۰

«تناسب: عطف داستان از باب وحدت در اصل عذاب
«ولقد کذب...»:

«حجر»: نام سوره (محل محاط با سنگ)

«سایر کاربردهای حجر: رحمت، عقل و ...

«ال» در «المرسلین»:

«وحدت رسل (مصدق و مبشر یکدیگر)

«نفی اصل نبوت انبیاء

«تعدد انبیاء قوم ثمود

﴿ «اتیناهم...» ﴾

﴿ کنش: دادن آیات و معجزات

﴿ واکنش: اعراض، پی ناقه، نقشه قتل نبی

﴿ «کانوا ینحتون...»: سکنی:

﴿ در دل کوه

﴿ در پهنه بیابان

﴿ «فأخذتهم...» ﴾

﴿ بیان عذاب: فعل مجهول، از عامل، از فاعل

﴿ «فما اغنی...»: بی فایده‌گی دنیا در برابر امر خداوند

● آیات شریفه ۸۵-۸۶

«تناسب: بیان علت عذاب اقوام در آیات قبل
«بالحق»:

«ب»: مصاحبت و همراهی

«بستر حقانیت آفرینش:

«دنیا: پیروزی نهایی در عین جولان باطل

«عقبی: سرانجام حق حتمی همگانی

«راز باطل نبودن آفرینش: تفکیک عادلانه در عقبی

«جمع حقانیت و خلق بازیچه:

«خلق: آفرینش (بازیچه راه ندارد)

«خلق: مخلوق (گاهی وصف بازیچه دارد)

﴿ «فاصفح...» ﴾:

﴿ مفهوم: صفح: روی هر چیز

﴿ احتمالات معنایی:

﴿ نشان دادن روی خوش پس از عفو

﴿ به رو نیاوردن در مقابل دیگری

﴿ رد کردن صفحه گناه و خطا

﴿ رد احتمال نسخ آیه با آیات جهاد

﴿ «إِنَّ رَبَّكَ...» ﴾:

﴿ خَلَّاق: خالق مستمر، متعدد، فراوان و ...

﴿ عَلِيم: آگاه به سطوح مردم و نیازشان به صفح

﴿ مدلول: برهان صفح جمیل

● آیه شریفه ۸۷

﴿ تناسب: بازگشت به صدر سوره

﴿ «مثنی»:»

﴿ جمع مثنیه: بازگشت آیات به هم

﴿ جمع مثنی: تکرار آیات

﴿ مصادیق سبع مثنی: متعدد شمردن شده

﴿ «مِنْ» :﴾

﴿ تبعیض: ۷ آیه از کل قرآن

﴿ بیان: حمد:

﴿ تقسیم سوره به دو بخش

﴿ ارتباط مطالب هر بخش با هم

﴿ تکرار دوباره سوره در نماز

﴿ نزول حمد در مکه و مدینه

﴿ تکرار دوباره کلمات در سوره

﴿ ثناء خداوند در سوره حمد

﴿لقد...﴾: عظمت قرآن:

﴿لقد﴾: ل، قد تحقیقیه

﴿أتیناک﴾: بالاتر از وحی، انزال

﴿سبعاً﴾: نکره با تنوین تفخیم

﴿العظیم﴾: وصف قرآن با عظیم

● آیات شریفه ۸۸-۸۹

«تناسب: ۴ دستور بعد از اعطاء قرآن و سبع مثانی
«لا تمدن»...»

«نگاه به دارایی دیگری: گذرا بدون توقع، ممتد با توقع
«ازواج: اصناف کفار، کفار و همسرانشان
«چرایی نهی از نگاه:

«عدم ماندگاری مال دنیا

«زینت زمین بودن زرق و برق دنیا

«کثرت مال عامل سختی جان دادن

«تضمین روزی توسط خداوند

«عدم دلالت نهی بر ارتکاب پیشینی

«دستور خداوند به نقطه مقابل: توجه به محرومان

﴿و لا تحزن...﴾: غصه شدید به خاطر کفر ایشان

﴿واخفض...﴾:

﴿ مفهوم:

﴿ خفض: رها کردن، حرکت نرم و آرام

﴿ خفض جناح: کنایه از وقار و حلم

﴿ نوع خفض جناح:

﴿ ذلیلانه: فرزند نسبت به والدین

﴿ عزیزانه: حضرت(ص) نسبت به مومنین

﴿ «للمومنین»:

﴿ رحمت عام حضرت: رحمه للعالمین

﴿ رحمت خاص حضرت: برای مومنین

﴿ «قل إني...﴾: اعلام منذر بودن به کفار

● آیات شریفه ۹۰-۹۱

﴿ تناسب: ﴾

﴿ پیوند با آیه ۸۷ و ایجاد مقابله

﴿ عطف بر آیه قبل و مکمل انداز

﴿ «کما انزلنا..»: ﴿

﴿ مقتسم: تقسیم کننده، قسم خورنده

﴿ دلیل عذاب مقتسم: آیه بعد

﴿ تفسیر موضوعی اقتسام نیست

﴿ مصداق مقتسم: ﴾

- ﴿ گروه ۱۶ نفره از مشرکین مکه
- ﴿ مشرکین مقتسم قرآن به سحر، شعر و...
- ﴿ اهل کتاب مومن ببعض و کافر ببعض
- ﴿ اهل کتاب مستهزیئ: این سوره از من و ...
- ﴿ اهل کتاب مقتسم کتاب آسمانی خودشان
- ﴿ مقتسمان پیمان مورد سوگند در رد حضرت
- ﴿ قوم هم قسم برای قتل حضرت صالح(ع)

﴿الذین...﴾:

﴿«عضین»: جمع عِضَه (از عضوه، عضهه)

﴿ اصول در قرآن: ناظر به قبل، حین، بعد نزول

﴿ نحوه عضه کردن:

﴿ تقسیم تهمت:

﴿ حضرت: ساحر، شاعر،...

﴿ قرآن: سحر، شعر،...

﴿ پیروی از متشابه و ترک محکم

﴿ تبعیض در پذیرش آیات قرآن

● آیات شریفه ۹۲-۹۳

«تناسب: ناظر به عدم حزن و صفح حضرت(ص)
«لنَسْئَلَنَّهُمْ»:

«تاکیدات: قسم، «ل»، «ن»، «اجمعین»

«نوع سوال: اعتراضی و بازخواستی

«جمع سوال و عدم سوال:

«تفاوت نوع سوال

«تعدد مواقف قیامت

● آیات شریفه ۹۴-۹۶

﴿ تناسب: تفریع اعلان دعوت بر بازخواست کفار
﴿ «فاصدع...»:

﴿ صدع: ایجاد شکاف در شی سخت

﴿ مدت دعوت مخفی: ۳ یا ۵ سال

﴿ نگرانی حضرت:

﴿ جهل و تکذیب مردم

﴿ نمونه: حضرت موسی (ع)

﴿ نوع عمل خداوند

﴿ «أعرض»: عدم قهر، هجر جمیل، ادامه تبلیغ

﴿ اَنَا كَفِيْنَاك... ﴾:

﴿ كَفِيْنَاك ﴾:

﴿ ماضی: دال بر گذشته و آینده

﴿ مدلول: تعلیل آیه قبل

﴿ «المستهزئین»: همان مقتسمین

﴿ «الذین...»:

﴿ ریشه استهزاء: وثنیت، ثنویت

﴿ «فسوف يعلمون»: تهدید کفار

● آیات شریفه ۹۷-۹۹

«تناسب: دلداری مجدد به حضرت و دستورات خاص
«لقد نعلم...»:

«رقت و غصه حضرت و رد اثرپذیری:

«ایجابی

«سلبی

«بما یقولون»: اثر قول بر روح حضرت
«جبران خداوند:

«اعطاء شرح صدر

«عذاب مخالفان

﴿ فسبح... ﴾:

﴿ راه شرح صدر: تسبیح، حمد، سجده، عبادت

﴿ چرایی همراهی حمد و تسبیح

﴿ نکاتی درباره سجده:

﴿ سجده ذاتا عبادت نیست

﴿ سجده هویت مستقل دارد

﴿ اهمیت سجده در شرح صدر

﴿ شاید سجده همان نماز باشد

﴿ اهل سنت: سجده واجب

﴿ واعبد... ﴾:

﴿ یقین: باور جزمی، وفات

﴿ موید معنای وفات: «یاتیک»

﴿ چرایی ادامه تکلیف:

﴿ انسان مدنی بالطبع

﴿ نیاز اجتماع به قانون

﴿ ابتناء قانون بر فطرت

﴿ بقاء قانون با بقاء شرایط

﴿ تکمله:

﴿ یقین: مرگ:

﴿ یقینی ترین امر بشری
﴿ آشکارشدن امور بعد مرگ

﴿ تلقین:

﴿ برای همه نه فقط میت
﴿ شاید واقعا تعلیم میت باشد

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب
العالمين